

ESRAR'IN TARİHSEL GELİŞİMİ

Dr. Güler KANDEMİR(x)

Esrar Milâttan önceki yıllardan beri tanınan ve kullanılan bir maddedir; Kendir, Kenevir, yada Esrar otu adıyla anılan Cannabis-Sativa-L. bitkisinden elde edilir(1,3).

Arap ve İran kaynaklarında bu bitkinin ilk bulunuşuna ilişkin, çeşitli yazılar vardır. Bunlardan biri SHEİKH JAFAR SHİRAZÎ isimli bir rahiple ilgilidir : Dağ başında tek başına yavaşken bir gün kıvançla geri dönmüş ve açlık ile susuzluğunu gidermek için, çevresinde bulunan bir bitkiyi toplayarak yapraklarını yediğini söylemiştir. Kendisi ile yaşadığı yere giden arkadaşları bu bitkiyi çiğnediklerinde aynı hoş hisse kapılmışlardır(1,2,3).

Bir başka görüşe göre de, doğa koşulları ve gereksinimler, bu bitkiyi, ip kaba dokuma ve halat yapımında kullanıldığı için çokca yetiştirmek zorunluğunu yaratmış ve bu sırada, dokuma amacı ile de olsa bitkinin toplanıp, işlenmesi ya da kurutulması sırasında ufalanarak çıkan partiküllerin inhalasyonu sonucu ortaya çıkan "keyif hali" tanınmıştır. Daha sonra da, psiko-sosyo-ekonomik nedenlerin katkısı ile giderek insan, bu "keyif hali"ni yeniden aramış ve bu kez isteyerek yaratmayı seçmiştir(18,14).

Tarihsel kaynaklar arasında keneviri konu olarak alan el yazması yazıt ve kitap gibi belgeler, üç grupta toplanabilir (18, 5).: 1) Botanik yönünü. 2) Tedavi edici yönünü, 3) Keyif verici özelliğini konu edinenler.

Ele geçen ilk yayın, tedavi edici özelliğine değinen ve bir Çin başbuğu olan SHEN-NUNG tarafından yazılmış olan "PSN-TS" adlı kitaptır.(M.Ö 2735) (18,2, 14, 5, 6, 7).

Hind kaynaklarından, M.Ö. 1600 yıllarında yazılan, "HİNOV-METERİA MEDİCA ve "BHAVAPARAKA" ve "RAJAVALLBHA" isimli eserlerde, Cannabis'in keyif verici ve psikometik etkilerine değinilmektedir. Cannabisten, zehirlenme belirtileri ortaya çıkaran, güç veren, veya karasevda ve coşkulu bir psişik duruma ortaya çıkaran, Elixir-Vite olarak söz edilir(1, 2, 5).

Ele geçen ilk botaniksel yayın, M.Ö. XV. Y.Y. da, yine Çin'lilerle ilgili, "RHY-YA" isimli yazıttır. Burada, keyif verici özelliğinden söz edilmez (1, 2, 3, 14, 15).

M.S. 60 yılında. PEDACIUS DİOSCORİDES'in yazıtlarında, kulak ağrısına Cannabis meyvesinden elde

(x) Atatürk Üniversitesi Tıp Fakültesi Nöroloji Kliniği.

edilen yağın,damla olarak iyi geldiği yazılıdır(14,18). Bergamalı GLADIUS GALEN ise (M.S. 130-200), kulak damlası olarak verildiği halde bu yağın, fazla alımının, sersemlik yaptığı ve cinsel isteği artırdığını bildirmiştir(16). İBNİ SİNÂ (M.S. 980-1037) "AL-KANUN-Fİ-AL-TIB" adlı eserinde Cannabis'den tedavi edici bir ilaç olarak söz etmektedir(18).

İlk bilimsel incelemeyi yapan, Malagalı bir hekim olan EBU MUHAMMET BİN AHMET (M.BS. 1248) bitkinin, Mısırdaki Haşış yada HASHİSHA diye bilinen bitki ile aynı olduğunu, 2 drahmi(=3,65 gr) kadar alınmasının tam bir sarhoşluk verdiğini , aşırı dozlarda, felçler ve ölüm olayları görülebileceğini yazmıştır. Ayrıca yapımı ve alımı konusunda verdiği tanımlamalar bu günkülere çok uymaktadır. Şöyleki: Kenevir yaprakları, kaynatıldıktan sonra, yumuşayan kısımları hamur haline getirilerek, ince pastiller yapılarak yutulur, ya da, yapraklar kurutulduktan sonra, kavrulurcasına ısıtılır, elle ufalanır, susam tohumu ve şekerle macun haline getirilir ve küçük parçalar halinde ağızda eritilerek alınır. Bir başka şekil de yapraklarını tütün içine karıştırarak sigara halinde içerek alma yoludur. Görüldüğü gibi hemen hepsi bu gün içinde geçerli usullerdir(13,18).

Esrar'ın keyif verici özelliğinin tanınması ile ilgili ilk metinler daha çok dinsel kitaplardır. Din adamları tarafından dinsel esirme (vecd, ecstasy) yaratmak için kullanılmıştır(19).

BOUQUET'ye göre, Hind din adamları Esrar'ın etkisini dinsel, bir armağan olarak görürlerdi. İnançlarına göre Kenevir bitkisi tanrı VİŞNU'

nun, sırt kıllarının metamorfozu ile oluşmuş idi. VİJAHİA(mutluluk ve başarı), AMANDA(yaşam doğuran), ve İslâm dünyasında yer yüzünde cennet kapılarını açtığı anlamına gelen JANNAT isimlerinin verilmesi bu inançlara kanıttır(5, 7, 10, 11, 13, 18). Bitkiye verilen diğer isimler, İNDRA-CANA (tanrının yemeği), BHANGA(zafferle yenilmezlik), daha sonra aynı anlamda AJAYAVİRAPATRA-GANJA-CAPTA-ANADA ve HARSHANI (hafif yüreklilik) olmuştur (3, 8, 9, 19).

Esrar tanrı İNDRA'nın KŞATRİA (savaşçılar) larını savaşta güçlendirmek ve tanrısal bir gizemcilik (misticizm)le saldırmalarını sağlamak amacı ile verilen, SOMA adlı bir içki yapımında kullanılmıştır. Soma, Esrar otundan yapılmış başka bir içkiye benzeyen, Kenevir otunun havanda ezilmiş ve mayalanmış bir özüdür. Az da olsa içinde mayalanma nedeni ile Alkol vardır. Bu içki, ateşte yakılarak tanrıya adanacak kişilere yüksek doz içirilip, tam bir Mistik delirium tablosu yaratılmak için kullanılmakta idi(18). SOMA içindeki alkol, ateşi alevlendirdiği için din adamları, bu yükselen alevden yararlanarak, türlü nedenlere yönelik bir takım çıkarlar için, geniş halk topluluklarını uzun yıllar baskı altında tutup etkilemişlerdir (5,6, 13,20).

SOMA'nın psişik ve cinsel tüm güçleri artırdığı o zamandan beri bilinmektedir. MC CULLUCK'a göre "yoksullar otu" denilen bitkiye verilen bu isim, birtakım üstün güçler verdiğini düşündürmekte ve Hindistandan, İrana bu etkisi nedeni ile geçtiği sanılmaktadır (14, 15, 17, 18).

Çinlilerin keyif verici özelliğini tanımları, Hindlilerden sonra olmuş-

tur (tecim ilişkileri-ile). Çinliler yalnız tedavi edici ve botanik özelliklerini bilmekteydiler. Esrar yada Hashish, ve SOMA adının geniş-ölçüde dünyaya tanıtılması MARKO POLO'nun gezilerinde gördüklerini yayınlamasından sonra olmuştur(19). Marko Polu gezisi sırasında İranda Kazvin dolaylarında, o devrin ünlü ALAMUT kalesinde ŞEYH-ÜL-CEBEL diye tanınan HASAN SABBAH İBNİ ALİ'nin yaptığı incelemeleri anlatmaktadır; İlk kez geniş topluluklara Esrar vererek, keyif verici özelliğini araştıran kimse, kaynaklara göre bu kişidir: buyruğundaki erlere sistemli olarak verdiği Esrar'ın etkisini gözlemek için, önce Alkolle uyutup, sonra -Esrar vererek sarayının bahçesine getirtmiş, Esrar'ın yaptığı vecd içinde olan deneklerine daha önceden özel olarak hazırlanmış olduğu cennet mizansenini göstermiştir. Tabii zavallılar bunu rüya sanmışlar ve gerçekten cenneti gördüklerine inanmışlardır. Öldükten sonra düş sandıkları bu haz objesine gidebilmek için yaşadıkları sürece bağlı oldukları Şeyhlerin her türlü zor isteklerini karşılamışlar ve binbir esirgemezlikle savaşta, kayıtsız şartsız başarılı olma zorunluğuna inanarak, büyük kahramanlıklar göstermişlerdir (5, 9, 18, 19). Marko Polo'ya göre kendisi ve öz oğulları da Haşışoman olan bu Şeyh'e ait pek çok kaynak bulmak mümkündür. Ve ASSASİN yada HASCHİNS veya HASHNAVİS adı ile anılan bir çığırın-öncüsüdür (1, 2, 3, 5, 16).

Yukarıda anlatılanlar ve orta çağ İslâm devrine ait ortak bir yazıt olan "1001 GECE MASALLARI"nda anlatılanlar, X.YY. da Bağdat ve Mısır'da Esrar'ın çok yaygın olarak kullanıldı-

ğını göstermektedir. RIEGLER'e göre, alıcılarına gizlice satıldığını anlatmak için verilen "ESRAR" veya "ASRAR" adı, Hind ve yöresinde yaşayan yerlilerce takılmış bir isimdir (5,17,22).

Böylece Hindistandan çıkarak, İ-ran'a ve Asya'ya, Afrika'ya ve Avrupa'ya geçen SOMA, gene Bengal'e dönerek, tecimi yapılan bir içki olmuş, Hindistan pazarında bir MALT ERZSATS'ı olarak BANG-BHANG-BENG gibi isimlerle, uzun yıllar, sürümünü yitirmeyerek satılmıştır(6,8).

SOMA için HEREDOT, bir coşku devresi yaratmak için orta çağ kralları tarafından sıklıkla kullanıldığından-sözetmektedir(6).

Avrupa kaynaklarında, esrar, Esrar sarhoşluğunu konu alan ve bunlardan övgü ile söz-eden bir çok ünlü ozan, yazar ve fen adamı vardır. Örneğin, BOUDELAIRE, "YAPMA CENNETLER"inde (Paradis artificiel), Kenevirden sözetmek te ve ALLEN GINSBERG, RABELAIS, DUMAS'ın yazılarında Esrar'ı konu alan bölümlere tesadüf edilmektedir(13).

İslâm kaynakları arasında, sayılamayacak kadar örnekler arasından, FUZULİ'nin BENGÜ-BA'si ve NEDİM'in şiirlerinden söz etmeden geçilmez(3).

XVI. Y.Y. da İspanyol botanist ve farmakoloğu NICHOLAS MONARDES (1493-1588) sinirsel etkilere karşı kullanılan, ilaçlar arasında, BHANG adı ile anılan, Cannabis Sativa ve COCA bitkisinden elde edilen, preperadı saymış, fakat yeteri kadar kullanılmadığını söylemiştir(13,19).

1840 da Hindistan'da çalışan bir İngiliz hekimi olan N.B.C. SHOUG-

NESSY, Esrar'ın, ağrı kesici, konvülsiyon durdurucu ve kas gevşetici olarak iyi sonuç alınabilecek bir ilaç olduğunu bildirmiştir (7, 15, 19).

Cannabis Sativadan yapılan preparatların kullanımı, I. Dünya savaşı sırasında en yüksek düzeyde olmuş, migren, başağrıları, anoreksi nevrosa, depressionlar, uterus atonisi, ve epilepsi'nin bir numaralı ilacı sayılmıştır(13, 17, 19).

XIX. Y.Y. da Amerikalı JAMES MARION SİMS, Tetanoz neonatorumun tedavisinde, aneztezıklar, opium türevleri ve Cannabis İndica aynı bölüm içinde sayılmışlardır(16, 17).

1937 ye kadar, Amerikan kodeksinde, tedavi edici olarak, coşku veren ilaçlar arasında yer alan Cannabis,-1920 ye kadar, açıkça ilaç olarak satılmış ve kullanılmıştır(9).

Gene XIX. Y.Y. da Batı dünyasında, ve Amerikada, öksürük, yorgunluk astma, delirium-tremens, migren, diğer baş ağrıları, ağrılı menstrasyonda tedavi amacı ile sürekli olarak kullanılmıştır (16, 18).

XX. Y.Y. Başlarında, WILLIAM T. OSLER migren ve diğer başağrıları'nın tedavisinde Cannabis'i "belkide en tatmin edici ilaçtır" diye tanımlamıştır.

Amerikada, Portekizce MARIU-GUANGO (zehirleyici) kelimesinden türeyen ve Amerikan yerlilerince, MARIHUANA adı verilen, bu madde, zamanla çok büyük önem kazanmış ve Amerikada o derece yayılmıştır ki, güvenilir bir istatistik bulunmamasına rağmen, haber-organlarınca yapılan hesaplara göre bugün Amerikan toplumunda 18-25 yaş arasındaki gençlerin

% 10 u hiç olmazsa hayatlarında bir defa Marihuana kullanmışlardır(19).

Yurdumuzda, bu konu tümüyle yasaklanmıştır. Yasaklama yönündeki savış ilk defa, T.C. ni de kapsamına alan, evrensel CENEVRE andlaşması (19/11/1925) ile başlamıştır(3). T.C. de ilk olarak 24/12/1928 de, 1369 sayılı yasa ile, Esrar alım, satım, yapım ve tüketimi, S.S.Y. Bakanlığının denetimine verilerek kısmi bir kısıtlamaya gidilmiş daha sonra, 19230 da Türk kodeksine HERBA-CANNABİS-İNDİCAE ve EXTRATUM-İNDİCAE adıyla kaydedilmiştir. Fakat, 24/6/1933 de çıkarılan ve halen yürürlükte olan bir yasa ile S.S.Y.B. denetiminden de alınmış, alım, satım, yapım, tüketim ve de ekimi kesinlikle yasaklanarak, ağır cezai müeyyideler konulmuştur. Ve tabiatıyla her türlü kullanımı yasak olan bu madde kısa bir süre sonra yani 1940 yılında Türk kodeksinden de çıkarılmıştır(18.20.21.22).

Fakat bugün diğer Batı ülkelerin kodekslerinde Cannabis Sativa-L preparatları yerli yerinde durmaktadır. Örneğin, Belçikada(1962), [Hindistan (1955), Portekiz (1946), İspanya(1954), İsviçre (1958), Fransa (1936) kodekslerinde yanlarında görülen yıllarda en son düzeltilmesi yapılarak halen kayıtlıdır (18, 19). Buna karşılık A.B.D.de 1937 de kullanımı sınırlanmıştır(19). Bazı ülkelerde tüm kısıtlı bazı ülkelerde yarı sınırlı kullanılmasına sebep, Esrar etkisinin günümüzde tartışma konusu olmasıdır. Bir kısım araştırmacıya göre, Esrar, ancak, tütün yada alkol kadar zararlı etkiye sahiptir ve diğerleri gibi serbestçe alınıp satılabilmelidir, ve kullanılabilir. Ayrıca Esrar yıllardan beri kullanılmaktadır ve belli başlı bir

teratogenik etkisi nesiller üzerinde yapılan objektif bir çalışma olmamasına rağmen görülmemiştir. Diğer yandan ise Esrar tedavi edici bir ilaç olarak gene yıllarca kullanılmış ve iyi sonuçlar alınmıştır. En önemliside Esrar ile açıklı bir yoksunluk (abstinens severage) sendromu ortaya çıkmamaktadır(3). Diğer bir kısım araştırmacıya göre ise, Esrar, yoksunluk sendromu yapmamasına rağmen çok kuvvetli bir korteks depressanıdır. Ve alkolle tütünden farklı ve çok daha kötü ve önu alınamayan yıkıcı etkileri vardır. Bu etkiler giderek alışkınlarında kişilik çözülmesi ve toplum dışı davranışlar ortaya çıkarmaktadır(20, 21, 22) (3). Bütün bu nedenlerle bu maddenin alım, satım, yapım, tüketim ve ekimi yasak edilmelidir. Bu görüşü savunanlar, 1937 de A.B.D.de

çıkarılan MARIHUANA TAX ACT isimli sınırlayıcı yasayı ve T.C. kanunlarını kanıt olarak göstermektedirler (3, 16).

HISTORICAL DEVELOPMENT OF ASRAR(MARIHUANA ORHASHISH).

Summary : In this paper, we discussed, the problem of Asrar (Marihuana). Following brief history on the use and abuse of several Cannabis products, and a summary of the interesting historical events about the Assassins who were known by the use of hashish, we examined the essential causes of addiction, and its psyco-socio-economic aspects as a vice spread among the millions of persons throughout the world.

FAYDALANILAN KAYNAKLAR

- 1- Adams, R., Loewe, S., Delinec, C., Wolge, H.: T.H.C. homoloques with marihuana activity. J. Amer. Chem. Soc. 63, 1971-76 (1941).
- 2- Agurell, S., Nilsson, I.M., Ohlsson, A., et all. : Elimination of Tritium-labeled cannabins in the rat with special reference of the development, of tests for the identification cannabins users. Biochem. pharmacol, 18, 1195-2001, may (1969).
- 3- Akçasu, A.: Bizzat kendisi ile yapılan görüşmeler. Cerrahpaşa Tıp Fak. Farmakoloji Enstitüsü, (1971-72).
- 4- Aksel, İ.Ş.: De la pathologie des Intoxications alopium et ses derives. Akıl Sağlığı Avrupa ligi yıllık toplantısı, 15-19 eylül (1969).
- 5- Bouquet, J.R.: "Cannabis." Bulletin on narcotics 3. 22-45 (1951).
- 6- Bromberg, W.: Marihuana intoxications. Amer. J. Psychiat, 91, 303-30 (1934).
- 7- Carlini, E.A., Masur, J.: Development of aggressive behavior in rats chronic administration at cannibas sativa. Acta Psychol. Latin Amer. 18, 274 (1968).
- 8- Carlini, E.A., Masur J.: Recent research on the psycho-pharmacology of Cannabis Sativa. Rev. Ass. Med. Brasil, 15, 223-28 may (1969)
- 9- Catania, R.: Marihuana. J. Kansas Med. Soc. 71, 313-17, Aug(1970)

- 10- Chopra, R.N., Chopra, G.S.: The present position of hemp-drog addiction in India. *Indian. J. Med. Res. Memoirs*, 31, 1, 119 (1939)
- 11- Chopra, G.S.: Marihuana and adverse psychotic reactions, *Bulletin of Narcotics*. Vol XXIII, 3, Sept. (1971)
- 12- Chopra,-G.S.: Man and Marihuana. *İnd. J. Addict.* 4, (2) 215-24 2, June (1969)
- 13- Greshon, S.: On the pharmacology of marihuana. *Behavb. Neuro-psychiat.* 1.9.-18 Januar (1979).
- 14- Lewin, L.: *Phantastica*, Narcotic and stimulating drugs. Their use and abuse New York, E.P. Dutton Co. (1964).
- 15- Lieberman, C.M., Lieberman, B. W.: Current consepts "Marihuana" A Medical review, *New Eng. J. Med.* 284, 88-91, 14. Jan (1971).
- 16- Marihuana (Report). *Bulletin of Newyork academy of med.* 18: 705 N. York (1942).
- 17- Mc.Glooling, W.H.: Toward a rational view of Marihuana. *New York Sig. prs* (1967).
- 18- Özen, C., Sözen, H.: T.C. ve doğu ülkelerinde esrar problemi. *Tıp fak. mec.* 32: 547-62 (1969).
- 19- Pillard, R.C., Colestock, R.: Marihuana. *New Eng. J. Med.* 283-3036 Aug. (1970).
- 20- Uzman, M.O.: *Tababeti ruhiye.* 369-377 İstanbul (1947)
- 21- Uzman, M.O.: *Hachich et Demence Precose. Şişli müsamereleri* İstanbul (1916).
- 22- Uzman, M.O.: *Psikiyatri.* İstanbul, 142-144 (1947).